

Ett litet stycke om fosterlandet och naturen

Jag har aldrig känt mig särskilt hemma i det svenska samhällsbygget. Något har alltid skavt, oavsett om tiden var den för folkhemmets sista andetag eller dagens nyliberala marknadsdiktatur.

Förmildrande omständigheter kan förvisso vara lättare att hitta i de tankar som ledde fram till skapandet av just folkhemmet än i börsanpassningen av det tidigare gemensamt ägda, men båda versionerna av Sverige är ändå baserade på samma grundläggande uppfattning om att människan står över allting annat, att vår blotta existens kommer med rätten att sönderslå vad helst övrigt som råkar i vår väg och som inte i stunden gynnar oss. Runt detta råder i det närmaste konsensus och tankarna är djupt rotade inom såväl socialdemokratien som kristendomen, båda i stor utsträckning ansvariga för formgivandet av den svenska själen. Att denna syn på oss själva och vårt förhållande till den icke-mänskliga omgivningen fortfarande är så totalt dominerande, trots att både socialdemokratins och kyrkans inflytande kraftigt minskat de senaste 40 åren, får sägas vara ytterst olyckligt.

Mina av samhället orsakade skavsår ledde till att jag ställde mig vid sidan av det mesta som pågick i omvärlden. Jag förlorade mig i musik, poesi och senare grönsaksodlande, försökte skapa ett liv som var möjligt att leva utan att trampa för hårt på jorden under mina fötter. När jag hamnade på en gård ute på landet – bland annat för att fly den gigantiska marknadsplats som också en småstad utgör – insåg jag snabbt att även om jag nu inte hade ett ändlöst utbud av pockande kommersialism att stänga mig blodig mot, så rådde också på vischan en marknadens diktatur, här företrädesvis i form av skogsskövling och giftbesprutning av åkrarna. Det som från staden hade tett sig som natur visade sig vara industriella ytor vigda åt det påstått rationella och moderna. Inte ens i västerbottnisk glesbygd fanns det längre någon plats att fly undan samhällets avarter, utan snarare tvingades jag inse att vårt samhälle numera i princip är *enbart* avarter. Ungefär då började jag längta efter möjligheten att säga upp mitt medlemskap i nationen Sverige.

Få länder har samma förutsättningar som vårt att på allvar försöka bromsa upp den snabbt eskalerande klimat- och miljökrisen. Ett litet, rikt land, med de flesta samhällsfunktionerna fortfarande hyfsat väl fungerande. Lyssnar man på våra politiker tycks vi också gå i bräsch för den så kallade gröna omställningen; vi utmålar oss som föredömen och praktfulla exempel på hur andra länder kan och borde göra. Även här råder en till synes närmast total enighet mellan beslutsfattande politiker i alla partier, såväl nationellt som lokalt.

Inte heller bland fristående debattörer på nationell nivå är avvikande åsikter särskilt vanliga. En av få röster som bryter mot likriktningen och som saluför idéer av både progressiv och genuint hållbar karaktär är Birger Schlaug – att Schlaugs nyligen utkomna bok ”Vad ska vi ha samhället till” inte fått det genomslag den är värd kan nog sägas vara symtomatiskt för den oerhört idéfattiga tid vi lever i.

En annan publik person som både förstått situationens allvar och har kunskap och förmåga att tala om den på ett sätt som inte landar i meningslösa plattityder – trots att hon är politiker – är Miljöpartiets riksdagsledamot och språkrörskandidat Rebecka Le Moine. Mycket av vad Rebecka säger står i underbart stark kontrast till nuvarande partilednings inriktning och jag hoppas innerligt att hon så småningom ska kunna leda en reformering av partiet från grunden. Det är väl behövligt. I övrigt ter det sig mer eller mindre tomt på scenen, så vitt jag kunnat se. Åtminstone om man håller sig till dem som uppnått myndighetsålder.

Tomt är det definitivt också i den besprutade åkerjorden, där livet för länge sedan jagats på flykt. Samma sak i de plantager vi ersatt våra skogliga ekosystem med. För den allra fattigaste av orsaker - pengar - tar vi död på våra medvarelser, de som saknar röster att själva tala med, men som inte desto mindre har rätt till såväl sina liv som fungerande miljöer att leva dessa liv i. Enligt mig borde dessa rättigheter vara självklara, något fundamentalt grundläggande som alla svenskar kunde respektera och samlas kring.

I sorg över att så inte är fallet bränner jag mitt nationella medlemskort på den brasa som sprakar på gårdstunet i höstnatten. Jag känner mig som en rödlistad art, trängd från alla kanter av marknadens och statens sam- och fulspel. Kanske sveper det snart in helikoptrar (svenska arméns eller Natos? Eller är de ej längre att skilja åt?) över gården som dränker oss här boende i glyfosat. Ogräs som ogräs.

Vi är för många människor, vi har för lite tid på oss, vi har för stora skapade behov. Möjligen borde man redan där kunna förstå att vad vi behöver göra, om vi verkligen vill försöka rädda vad som räddas kan av fungerande ekosystem, är att pallnita. Omedelbart. Om inte annat – när nu människan envisas med att se till sig själv först och främst – för att det skulle gynna även oss.

Tittar jag mig omkring lokalt finner jag pallnitningens raka motsats; här byggs, investeras och satsas som aldrig förr. Gary Snyders gamla vision om nolltillväxt har med svenska mått mätt sällan känts så avlägsen som i den expansionshets som för tillfället råder inom Skellefteå kommun. Alla ägg har lagts i samma korg och förutom att ett visst uns av försiktighet hade varit att rekommendera (är det lämpligt att en bygds framtid i allt väsentligt baseras på ett enskilt bolag, i detta fall Northvolt, vars syfte är att verka på marknaden för att där nå finansiell framgång, inte att arbeta för medborgarnas väl och ve?), så känner jag därtill hur min kropp vrider sig i ett slags panik när allt detta bland annat påstås vara en investering i *klimatet* och *miljön*.

Northvolt har beskrivits som norra Europas största industriella satsning i modern tid. Själv undrar jag mest när en industri någonsin varit annat än skadlig för just klimat och miljö? I lokalbladet läses om hur inlandskommunerna räknar med, hoppas på, nya storskaliga gruvsatsningar – för klimatets skull! Oavsett om det är en representant för gruvnäringen eller ett kommunalråd som uttalar sig kan man lätt tro att det snarare är ekosystemtjänster än utarmandet och ödeläggelsen av jorden vi pratar om. Kritiska röster saknas å andra sidan i det närmaste helt; Naturskyddsföreningens lokalkrets i Skellefteå meddelar på sin hemsida att de är ”mycket positiva till Northvolts etablering”. Jag krafsar lite bland vedträna och lägger sedan mitt medlemskort även i SNF på elden.

Det ligger som synes inte för mig, men om jag anstränger mig lite kan jag känna en viss glädje över att frågan om den svenska skogen har hamnat något mer i fokus på sistone. Ihärdiga aktivister och ideella föreningar har i decennier slagits mot storkapitalet och staten (har de någonsin kunnat skiljas åt?), men segrarna har varit få. Det blir lätt så när ledande politiker, i det här fallet till exempel landsbygdsminister Jennie Nilsson (S), säger sådana saker som att ”det är vår uppgift att bevara svensk natur för våra barn och barnbarn”. Tja, visst kan ungarna få springa omkring i skogen om de vill, men naturen är mer än en lekplats för människobarn, det är en oändligt komplex väv av liv och död vars existens är *sig själv* nog. Sveaskog behöver inte rycka in för att bistå skogen, dess syfte är inte att vara ett extra nationellt bankkonto eller klimatalibi. (Som bank är skogen för övrigt mycket snart konkursmässig, som klimatalibi i form av källa till bioenergi eller återplanterade kalhyggen som påstådd kolsänka bara ännu en spik i kistan för vår arma planet.)

Men i den sista skälvande minuten har jag hört fler och fler röster komma ur mossan, ur bladverken och ur lågorna på marken – röster som talar om den massutrotning av arter som pågår, om vikten av att slå vakt om våra sista pillror av naturskog.

Jag skrev ovan att jag känner en viss glädje över detta. Det var kanske att överdriva något – jag känner dock stor tacksamhet över dessa röster och hoppas att de kan bli fler. Verklig glädje kan jag emellertid aldrig känna någon längre tid, eftersom de ofattbara och irreparabla skador vi redan orsakat naturen fortfarande är helt dominerande i landskapet och därmed ständigt i mitt blickfång, effektivt kvävande det eventuellt spirande lilla frö av glädje som motståndsrörelsen sått.

Maktens recept för att råda bot på massakern av natur- och kulturmarker är storskaliga ”gröna industrier”. Människorna hålls likt marionettdockor av marknaden som uppmanar oss att konsumera vår väg ur alla de sorters kriser vi orsakar. Politikerna vill skapa jobb, oavsett dess åverkan på naturen, så att vi, tidigare medborgare, numera kunder, har pengar att lägga på de produkter marknaden skapat. Kyrkan menar att människan går först, medan LRF hävdar äganderätten. Alla går de hand i hand i riktning mot ättestupan och samtidigt bort från det verkligt viktiga, det verkligt

sanna: de planetära gränserna och de liv som ryms inom dessa.

Det är sent i november, marken har varit täckt av snö och regnvatten, om vartannat. Det som var vinter när jag var barn är nu en förlängd höst, som ibland kan uppfattas som varandes utan slut. Elden har brunnit ut, men brolampan lyser upp stigen mot huset. Rådjuren står i skogsbrynet, i väntan på att jag ska släcka, så att de i lugn och ro kan fortsätta äta upp grönkålen. Jag har dock skördat tillräckligt för vintern och delar gärna med mig. Natt blir dag och tidig skymning. Jägarna kryper runt i den alltmer fragmentariska skogen, åkrarna ligger blottade och släpper ut sin koldioxid. Bilar fraktar människor till och från jobben i staden, byarna är sovplatser och i sådana höjs sällan protesterande röster. Eller så är det bara vårt svenska sinnelag: människan, jobben, moderniteten värderas högst. Och vad annat är skiter vi i.

Jens Unosson
2020-11-21